

УДК 821.161.2.09(477):82.0(100)

Від витоків модерну до сучасної міжнародної солідарності: українська літературна думка в діалозі зі світом

FROM THE BEGINNINGS OF MODERNISM TO CONTEMPORARY INTERNATIONAL
SOLIDARITY: UKRAINIAN LITERARY THOUGHT IN DIALOGUE WITH THE WORLD

ЗІНОВ'ЄВА Катерина – аспірантка, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, вул. Валентинівська, 2, м. Харків, 61168, Україна

ZINOVIEVA Kateryna – postgraduate student, Kharkiv National Pedagogical University named after G.S. Skovoroda, 2 Valentynivska St., Kharkiv, 61168, Ukraine

ORCID <https://orcid.org/0009-0006-0476-5475>

DOI <https://doi.org/10.54891/2786-7013/2025-2-9>

Анотація. Стаття присвячена філософському аналізу української літературної традиції в контексті її становлення як простору смислів, у якому національна культурна пам'ять поєднується з універсальними цінностями світового гуманізму. Розглянуто, як герменевтичний метод дозволяє інтерпретувати літературу не лише як естетичний артефакт, а як форму духовного досвіду, що відкриває взаємодію між індивідуальним і колективним, історичним і актуальним, локальним і глобальним. Показано, що український модерн сформував інтелектуальний горизонт свободи, гідності та культурної автономії, який продовжує розгортатися в сучасних літературних практиках. У статті використано порівняльно-історичний та культурно-історичний методи, що дали змогу простежити розвиток української літератури у взаємодії з європейським модернізмом і виявити зв'язки між національною та світовою культурними традиціями. Герменевтичний підхід застосовано для інтерпретації художніх текстів у філософському й соціокультурному вимірах. Мета дослідження полягає у філософському обґрунтуванні герменевтичного методу як інструмента тлумачення української літературної думки в контексті глобального культурного обміну. Особлива увага приділяється ролі українських письменників та перекладачів у творенні міжнародного гуманістичного дискурсу. Творчість Сергія Жадана, Юрія Андруховича, Маріанни Кіяновської та перекладацька діяльність Ірини Дмитришин засвідчують, що українська література сьогодні виступає не лише представленням національного досвіду, а й дієвим етичним зверненням до світу. У цьому контексті літературний текст постає як акт свідчення, що поєднує травматичний досвід війни з прагненням солідарності, взаєморозуміння та спільної відповідальності. Здійснений аналіз демонструє тяглість української гуманістичної традиції та її здатність інтегруватися в глобальний діалог через етичний вимір співбуття. Література постає інтелектуальним простором, у якому відбувається переосмислення сучасних викликів і утвердження цінностей, важливих для формування нової культури міжнародної підтримки України.

Ключові слова: українська література, модерн, герменевтика, національна ідентичність, міжнародна солідарність, переклад, культурна тяглість, свобода, гідність.

Summary. The article is devoted to the philosophical analysis of the Ukrainian literary tradition in the context of its formation as a space of meanings in which national cultural memory is intertwined with the universal values of global humanism. It examines how the hermeneutic method makes it possible to interpret literature not only as an aesthetic artifact but also as a form of spiritual experience that reveals the interaction between the individual and the collective, the historical and the contemporary, the local and the global. The article shows that Ukrainian modernism formed an intellectual horizon of freedom, dignity, and cultural autonomy, which continues to unfold in contemporary literary practices. The study employs comparative-historical and cultural-historical methods, which made it possible to trace the development of Ukrainian literature in its interaction with European modernism and to identify the connections between national and global cultural traditions. The hermeneutic

approach is applied to interpret literary texts in philosophical and sociocultural dimensions. The aim of the research is to provide a philosophical justification of the hermeneutic method as a tool for interpreting Ukrainian literary thought within the context of global cultural exchange. Special attention is given to the role of Ukrainian writers and translators in shaping an international humanistic discourse. The works of Serhiy Zhadan, Yuriy Andrukhovych, Marianna Kiyanovska, and the translation activities of Iryna Dmytryshyn demonstrate that contemporary Ukrainian literature serves not only as a representation of national experience but also as an active ethical appeal to the world. In this context, the literary text appears as an act of witnessing that connects the traumatic experience of war with the aspiration for solidarity, mutual understanding, and shared responsibility. The analysis reveals the continuity of the Ukrainian humanistic tradition and its capacity to integrate into the global dialogue through the ethical dimension of coexistence. Literature emerges as an intellectual space in which modern challenges are reinterpreted and values essential for shaping a new culture of international support for Ukraine are affirmed.

Key words: *Ukrainian literature, modernism, hermeneutics, national identity, international solidarity, translation, cultural continuity, freedom, dignity.*

Вступ. Українська література, починаючи з доби модерну кінця XIX – початку XX століття, формувалася як потужний інтелектуальний і культурний феномен у діалозі зі світовими літературними процесами. Саме модернізм став етапом утвердження нової моделі людського існування, орієнтованої на автономність, свободу та автентичність. Твори Лесі Українки, Володимира Винниченка, Ольги Кобилянської, Валер'яна Підмогильного демонстрували зв'язок національної культури з прагненням до гідності й самотворення. сучасному контексті, позначеному війною та глобальними кризами, українська література стає голосом суспільства на міжнародній арені, засвідчуючи історичну правду та формуючи простір солідарності між народами. Перекладацькі ініціативи та підтримка світової спільноти засвідчують інтеграцію української літератури у широкий культурний простір [3, с. 256].

Аналіз останніх досліджень. Філософський підхід до інтерпретації літератури продовжує ґрунтуватися на герменевтичних концепціях Ганса-Георга Гадамера та Поля Рікера, однак сучасний науковий дискурс значно розширив горизонти їхнього застосування. В останні десятиліття герменевтична перспектива поєднується з постколоніальними, феноменологічними та етичними студіями, що зумовлює нове бачення літератури як простору комунікації та відповідальності.

Актуальні дослідження українського модернізму представлені працями Тамари Гундорової, Ярослава Поліщука, Оксани Забужко, що наголошують на взаємодії модерної естетики з ідеями свободи, суб'єктивності та культурної автономії. У полі новітніх літературознавчих підходів вирізняються студії Ростислава Семківа, Олександра Бойченка, Олени Галети, які аналізують сучасні жанрові трансформації, інтелектуальний контекст посттравматичної літератури та динаміку переходу від індивідуального досвіду до колективної пам'яті. Значний вплив на розуміння української літератури у глобальному вимірі мають праці європейських та американських дослідників – Гжегожа Ніцпоня, Кетрін Вуллард, Марії Грації Бартоліні, Богдани Матіяш (у ролі дослідниці та перекладачки), Томаса Венцлови, Тімоті Снайдера. У цих роботах українська культура розглядається як спільник сучасної гуманістичної ідеї Європи, що формує альтернативу імперським нарративам. Окремого значення набувають праці, присвячені етиці свідчення, зокрема студії Тетяни Огаркової, Володимира Єрмоленка, Андрія Дахнія. У них література осмислюється як простір відповідальності перед Іншим і як засіб творення міжнародної солідарності через мову досвіду. Питання пам'яті, травми й нарративної репрезентації нині також активно розробляють Марта Гавришко, Андрій Портнов, Оксана Мороз, що дозволяє розміщувати українську словесність у ширшому

інтелектуальному контексті *memory studies*. Перекладознавча перспектива поглиблена дослідженнями Максима Стріхи, Андрія Павлишина, а також українців Марка Білодуба, Андреа Граціозі, Мельвіна Кроулі, які аналізують переклад як форму інтеркультурної комунікації та як засіб утвердження суб'єктності української культури у світовому просторі. На тлі новітньої хвилі перекладів українських авторів з'являються студії про місце перекладача як культурного медіатора – зокрема, праці, присвячені діяльності Ірини Дмитришин, Марка Андрусика, Богдани Матіяш. Узагальнюючи, сучасні дослідження окреслюють українську літературу як феномен, що водночас вкорінений у європейську модерність і зорієнтований на національний досвід, та як простір герменевтичного діалогу, у якому поєднується етика свідчення, пам'яті й співбуття. Саме ця сукупність наукових тенденцій формує інтелектуальний ґрунт аналізу, який пропонується в статті.

Методи дослідження. У статті застосовано порівняльно-історичний метод, що дозволив простежити еволюцію української літератури у зв'язку з європейськими модерністськими тенденціями; культурно-історичний аналіз, який розкриває взаємодію національної та світової традицій; герменевтичний метод, спрямований на інтерпретацію текстів у філософському та соціокультурному контекстах; а також дескриптивно-аналітичний підхід, що дав змогу окреслити роль сучасних авторів і перекладачів у формуванні міжнародного культурного діалогу.

Метою статті є філософське висвітлення герменевтичного підходу як методологічної основи для інтерпретації української літературної думки в її переході від модерної естетики свободи й гідності до сучасного гуманістичного дискурсу міжнародної солідарності. Дослідження спрямоване на з'ясування того, як у взаємодії з глобальним культурним контекстом українська література формує нові моделі етики співбуття, свідчення й відповідальності, зберігаючи тяглість національної традиції та водночас трансформуючи її у спільний простір міжкультурного діалогу.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна солідарність концентрує поняття взаємодопомоги у наступних категоріях: сенси, які несуть в собі культурний і національний код, дотримання вимоги людської гідності і свободи, і звичайно, універсальні права індивіда. Саме у джерелах формування і зародження літератури модерну (кінець XIX початок XX століття) став апогеєм розквіту і запровадження уявлень про людину модерну. Якою вона мала повстати у суспільстві? Людина модерну прагнула автономності, автентичності та свободи. Українські письменники у своїх творах фундаментально стверджували ідею національної культури, і безпосередньо Леся Українка, Володимир Винниченко, Ольга Кобилянська, Валер'ян Підмогильний пов'язували вільне суспільство як простір гідності і свободи, де можна було самостверджувати власне Я [7, с. 135].

Саме в період формування українського модерну, вливаючись у широкі маси європейського простору українські письменники мали намір відшукати своє право голосу у різноманітті націй. Сьогодні, яке кривавими сторінками вписується в історію нашої держави має на меті проявитися в українській літературі і мовою, і голосом Ю. Андруховича, С. Жадана, С. Андрухович, які говорять про війну і спротив нашого суспільства проти агресора, щоб міжнародна спільнота, яка солідарна в багатьох питаннях з українською стороною змогла бачити і чути ту дійсність, яку переживає український народ на шляху до своїх мирних днів. І саме в культурному просторі, за допомогою творів українських письменників солідарність стає видимою. Адже вони не бояться бути непочутими, як і у Лесі Українки Кассандра, українські автори мовлять на весь світ на повні груди голосно і гучно на вірність і гідність українському народові [12, с. 59]. Головні представники української сучасної літератури Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Софія Андрухович розвивають філософську думку діалогічної форми

солідарності і репрезентації української літератури у формі взаємної відповідальності, етики співчуття і співбуття. Саме моральний простір, у якому висловлюють свою думку українські письменники народжує міжнародну солідарність у контексті свободи і гідності. Адже Ганна Арендт писала: «свобода людини полягає у здатності розпочинати щось нове» [2, с. 129]. Тому Сергій Жадан і Оксана Забужко впроваджують дану свободу у буття нації, де самовіддане слово стає дієвою формою духовного прогресу на міжнародній арені солідарної думки, де досвід української людини у війні – відкриває нові горизонти сенсі буття людини у світі, де серед руїн і хаосу є все-таки людяність [6, с. 178]. У контексті українських модерністів і сучасних українських письменників акт свободи перетворюється на жест індивідуального слова для того, щоб відкрити площину національного здобутку у площині світової солідарності.

Завдяки міжнародній солідарній підтримці спільнота українських авторів входить в систему культурної тягlosti – це підтримка умов за участі міжнародних організацій, де буде розвиватись і звучати українське національне слово у вигляді літературних творів і витворів мистецтва.

Посмертне визнання українських письменників, які намагалися донести світові правдиву інформацію мають сучасну міжнародну солідарність у боротьбі проти агресора. Літературна і громадянська позиція українських письменників зосереджена на наступних визначних статтях які були удостоєні міжнародними нагородами, які пов'язані зі світовою спільнотою міжнародної солідарності і національною ідентичністю.

Відзнака поетичного таланту Маріяни Кіяновської знаменувала визнання трагічного досвіду українського народу, де було описано події, які відбувалися в Бабиному Яру, тобто гуманістично моральний дискурс мав відгук у міжнародній спільноті, чим підтвердив підтримку в травматичній пам'яті іншого народу. Саме літературна премія Маріяні Кіяновській у 2022 році стала жестом болі й страждання, і символічним мостом ретрансляції подій, адже 2022 рік закарбований у пам'яті українського народу як жахливі події внаслідок агресії росії. Українська культура засвідчила про себе як морально-етичний путівник для європейських країн, які в свою чергу здійснили підтримку і визнали трагедію українців, як частину спільного європейського досвіду [9, с. 234]. Відкриття комунікативного виміру в українському мистецькому русі загострює питання медіаторної солідарності, що в свою чергу крізь призму перекладацької діяльності бути почутим скрізь і всюди, тобто трансляція перекладів українських творів – це горизонт тих діячів, які відкривають світові Україну, мають голос доступний до глобального світового слухача [8, с. 47]. Ірина Дмитришин, яка зробила неоціненний внесок у репрезентацію української літератури на теренах Європи, яка популяризує твори відомих письменників Оксани Забужко, Сергія Жадана, Юрія Андруховича. Таким чином, Ірина Дмитришин сформуvala видиму українську культуру, відмінну від російської, що є важливим у даному питанні й продемонструвала створення фундаменту для визнання на міжнародній арені, в міжнародній солідарній спільноті українську літературу як самостійну культурну традицію, тобто наратив українськості у світі [8, с. 49].

Перекладацька діяльність українських представників культурної еліти в особі Ірини Дмитришин має потенційну герменевтичну практику донесення сенсів українських текстів до міжнародного порозуміння. Ганс-Георг Гадамер пише: «розуміння є завжди злиттям горизонтів» [5, с. 168], де у даному випадку українська літературна думка, яка ретранслюється світовій спільноті утворює загальнолюдський «злитий горизонт» національної пам'яті у мотивах поєднання традиційного тлумачення і актуалізації їх до нових сенсів нового покоління.

Міжнародний літературний діалог засвідчує важливість перекладацької діяльності для спільного порозуміння у мовних контекстах, а саме «мова – це середовище, у якому відбувається справжнє розуміння і порозуміння між людьми» [4, с. 79].

Відкриваючи герменевтичне коло розуміння читача, автора і тексту Г.-Г. Гадамер застосовує і створює унікальну пропозицію для розуміння. «Порозуміння тяжке там, де бракує спільної мови. Проте порозуміння стає чудовим, коли шукається спільна мова» [4, с. 95].

«Слово» у перекладацькій діяльності має нести не лише достеменно перекладені поняття, а й власне біль і дух епохи, говорячи про тексти для донесення думки до міжнародної спільноти аби бути почутими. «Розуміння – то саморозуміння світу, це завдання, яке з настійливою необхідністю поставила перед нами множинність мов» [4, с. 99].

Таким чином, для входження в діалогічну форму зі світом саме герменевтичний метод тлумачення текстів є дієвою формулою для розуміння універсальних цінностей і культурних засад світового простору через призму етики співбуття.

Висновки. Українська літературна традиція послідовно демонструє тяглість від доби модерну до сучасності, утверджуючи засадничі цінності свободи, гідності та права та культурну самобутність. Сьогодні твори українських письменників стають інструментом міжнародного діалогу й солідарності, а також засобом донесення правди про трагічний досвід війни. Визнання таких авторів, як Маріанна Кіяновська, Сергій Жадан, Юрій Андрухович, а також діяльність перекладачів, зокрема Ірини Дмитришин, підтверджують інтеграцію української літератури у світовий культурний простір. Таким чином, українська література постає самостійною культурною традицією, яка не лише віддзеркалює внутрішні процеси нації, а й формує міжнародний дискурс солідарності та підтримки України.

Список використаних джерел

1. Андрухович Ю. І. *Лексикон інтимних міст*. Львів: Видавництво Старого Лева, 2011. 320 с.
2. Арендт Г. *Стан людини*. Чикаго, 1958. 349 с.
3. Винниченко В. К. *Відродження нації*. Київ: Дніпро, 1990. 524 с.
4. Гадамер Г.-Г. *Різноманітність мов і розуміння світу. Герменевтика і поетика*. Київ, 2001. 170 с.
5. Гадамер Г.-Г. *Істина і метод*. Київ: Юніверс, 2000. С. 168–179.
6. Жадан С. В. *Інтернат*. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2017. 336 с.
7. Забужко О. С. *Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій*. Київ: Факт, 2007. 672 с.
8. Дмитришин І. М. Українська література у французьких перекладах: історія та сучасність. *Слово і час*. 2019. № 3. С. 45–57.
9. Кіяновська М. Я. *Бабин Яр. Голосами*. Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. 416 с.
10. Кобилянська О. Ю. *Царівна*. Чернівці: Букрек, 2013. 208 с.
11. Підмогильний В. П. *Місто*. Київ: Основи, 1991. 264 с.
12. Українка Леся. *Кассандра. Повне зібрання творів: у 12 т. Т. 5*. Київ: Наукова думка, 1976. С. 7–120.

References

1. Andrukhovych Yu. I. (2011). *Leksykon intymnykh mist* [Lexicon of intimate cities]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva [in Ukrainian].
2. Arendt H. (1958). *Stan liudyny* [The human condition]. Chykhah [in Ukrainian].
3. Vynnychenko V. K. (1990). *Vidrodzhennia natsii* [The rebirth of a nation]. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
4. Gadamer H.-G. (2001). *Riznomanitnist mov i rozuminnia svitu. Hermenevtyka i poetyka* [The diversity of languages and understanding of the world. Hermeneutics and poetics] (p. 170). Kyiv [in Ukrainian].
5. Gadamer H.-G. (2000). *Istoryna i metod* [Truth and method] (pp. 168–179). Kyiv: Yunivers [in Ukrainian].
6. Zhadan S. V. (2017). *Internat* [The orphanage]. Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia [in Ukrainian].
7. Zabuzhko O. S. (2007). *Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka v konflikti mifolohii* [Ukrainka in the conflict of mythologies]. Kyiv: Fakt [in Ukrainian].

8. Dmytryshyn I. M. (2019). Ukrainska literatura u frantsuzkykh perekladakh: istoriia ta suchasnist [Ukrainian literature in French translations: history and modernity]. Slovo i chas – Word and time, (3), 45–57 [in Ukrainian].
9. Kiyanovska M. Ya. (2017). Babyn Yar. Holosamy [Babyn Yar. Voices]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva [in Ukrainian].
10. Kobylanska O. Yu. (2013). Tsarivna [Princess]. Chernivtsi: Bukrek [in Ukrainian].
11. Pidmohylnyi V. P. (1991). Misto [The city]. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
12. Ukrainka L. (1976). Kassandra [Cassandra]. In Povne zibrannia tvoriv [Complete works] (Vol. 5, pp. 7–120). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Отримано 30.10.2025.

Отримано в доопрацьованому вигляді 24.11.2025.

Прийнято до друку 27.11.2025.

Опубліковано 18.12.2025.

Received 30.10.2025.

Received in revised form 24.11.2025.

Accepted for publication 27.11.2025.

Published 18.12.2025.